

Kakva je... jabuka?

Rade, Renata

Source / Izvornik: **Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 2004, 10, 15 - 17**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:257:424836>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[SUVAG Polyclinic Repository](#)

Kakva je ... jabuka?

Renata Rade, prof. logopedinja - ritmičarka
Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb

Djeca usporena govorno-jezičnog razvoja

V eć više od 25 godina radim u Poliklinici za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG. Cjelokupna djelatnost Poliklinike Suvag temelji se na verbotalnoj metodi prof. Guberine. Mnoge umjetnosti (plesna, glazbena, dramska, likovna) ustupile su VT metodi svoj stvaralački kapacitet i pomogle u ostvarivanju bolje razine funkcioniranja za mnoge male i velike korisnike verbotalne rehabilitacije.

Moja su briga djeca s teškoćama u govornom i/ili jezičnom razvoju, u dobi do polaska u školu. Posebnu brigu posvećujem maloj djeci u dobi do četvrte godine koja imaju usporen govorno-jezični razvoj. Dijete usporena govorno-jezičnog razvoja prepoznajemo po nekima od ovih znakova:

- U prvoj godini života spontano se glasa manje od svojih vršnjaka.
- S 18 mj. ne razumije jednostavne naloge (npr. "Dodir!", "Uzmi!") i ne zna na zahtjev pokazati predmete iz bliske okoline.
- S 2 godine ne može pokazati imenovane slike svakodnevnih predmeta. Ne služi se raspoznatljivim riječima, nego nerazumljivo "mumlja".
- S 3 godine ne razumije jednostavne pridjeve (velik, malen). Otežano uči male dječje pjesmice. Rečenice su najviše dvočlane.
- S 4 godine ima nerazumljiv govor. Rječnik i rečenične strukture su siromašni. Pokazuje teškoće u postavljanju pitanja i u odgovaranju na pitanja.

Ovakvo je drvo veliko! Vedran (7 g.) DV Suvag

Za najveći broj djece usporena razvoja govora roditelji ne traže pomoć jer misle da ona niti ne postoji. Posebno su "zaboravljena" djeca koja nisu obuhvaćena niti jednim oblikom predškolskog programa. Stoga je u ime Hrvatske verbotalne udruge, a pod pokroviteljstvom Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, pokrenut projekt u okviru kojeg se po zagrebačkim vrtićima održavaju seminari za roditelje i odgojitelje djece usporena govorno-jezičnog razvoja.

Moderna neuroznanost tvrdi da je rano poticanje govorno-jezičnog razvoja moguće još u vrijeme majčine trudnoće. Kasnije, u mnoštvu nježnih interakcija između roditelja i djece, prepoznaju se brojni, za razvoj komunikacije i govora, blagotvorni roditeljski postupci. Kad ih se oplemeni spoznajama struke, poticanje govora "u osvit" njegova razvoja jest ulaganje u obitelj, u djetetovo bolje govorno-jezično funkcioniranje i kasnije uspješnije školovanje.

Boli glava

Sam razvoj govora i jezika ovisan je o raznim sposobnostima (kognitivnim, motoričkim, senzoričkim). To ga čini veoma krhkim, pogotovo kad se radi o procesima senzorne integracije. Zahvaljujući tim procesima, prema mozgu pristižu senzorički podražaji čiji se putovi djelomično međusobno "preklapaju". Različita područja mozga pristigle informacije međusobno razmjenjuju, proširuju, uspoređuju i upotunjuju te stvaraju doživljaje, osjećaje, sposobnost

naša djeca s posebnim potrebama

planiranja i koordinacije pokreta, percepciju, svijest, mišljenje, znanje, pamćenje i učenje. Tako, na primjer, kad dijete padne i lupne glavicom o pod, "za uzvrat" dobije:

- *osjet boli na glavici,*
- *zvuk udarca glavice o tvrdo pod, kao i*
- *sliku tog poda.*

Ti osjeti stvaraju u djetetu temeljno senzoričko iskustvo; doživljaj koji mu omogućuje:

- bolju buduću procjenu stabilnosti tijela ("Ako se jako nagneš, možeš pasti."),
- bolje poznavanje osjetljivosti svog tijela ("Kad lupiš glavom, boli."),
- bolju procjenu udaljenosti od podloge na kojoj stoji ("Ovo je visoko. Ako padnes, možeš se ozlijediti."),
- bolju procjenu tvrdoće poda na osnovu opipa ("Pod je tvrdo."),
- bolju procjenu tvrdoće na osnovu sjaja ("Ono što se sjaji, može biti tvrdo."),
- iskustvo prepoznavanja tvrdoće na osnovu zvuka ("Kad se čuje 'tup', znači da je tvrdo").

Ovaj bogat senzorički unos bit će uspoređen s ranijim unosima, doživljajima, iskustvima. To će vjerojatno rezultirati intuitivnim zaključkom djeteta da je bolje pasti na guzu negoli na glavicu, ili da pad na glavicu ne boli ako si na mekanom madracu, ako nije s visine itd.

Govorno-motoričke igre

U poticanju djece koja imaju govorno-jezične teškoće preporučuju se, između ostaloga, govorno-motoričke igre između roditelja i djece. Zašto?

1. Uključenost roditelja kao partnera u govorno-motoričkim igrama osigurava veliki broj svakodnevnih prilika za igranje, potrebnu razinu bliskosti, pojačanu afektivnost, korištenje dragocjenih intuitivnih roditeljskih strategija i primjerenost sadržaja. U svojoj obitelji dijete ima najviše prilika za praktično-situacijsku komunikaciju i vježbanje jezične uporabe.
2. Igranje s roditeljima koje uključuje motoričku aktivnost, obilje tjelesno-afektivne komunikacije i "otkačenost" svih sudionika, djeca naprosto obožavaju. Uživljavanje u različite uloge i sudjelovanje u "kao da" igrama važni su pokretači dječjeg kognitivnog i govorno-jezičnog razvoja (proširivanja rječnika, na primjer).
3. Povećana količina afektivnosti i neverbalne komunikacije osigurava pojačanu izražajnost, lakše združivanje pažnje, "dopunjavanje" značenja izgovorenih riječi (razumijevanje), dopunsko ulazjenje u simboliku geste i tečajne sporazumijevanje.

4. Motorička aktivnost "budi" mozak donoseći mu bogat senzorni unos: vestibularne podražaje, proprioceptivne podražaje, taktilne podražaje, vidne podražaje... Poticanje motoričkih sposobnosti dodatni je cilj govorno-motoričkih igara. Motorički, razvojno poticajni obrasci pokreta, temelj su na kojem se grade govorne i jezične strukture.
5. Kvaliteta kretanja, tj. pokreta (dinamika, trajanje, brzina, ritam, prostornost...) tijekom govorno-motoričkih igara u prirodnom je suglasju s vokalizacijom, glasanjem, slogovnom strukturom riječi, ritmom riječi i rečenica. Time pomaže slušno-govornim mehanizmima, boljem uočavanju sluhom primljenih informacija, lakšem oblikovanju govornih iskaza, izgradnji predodžbi i asocijacija.
6. "Maminski" govor (nešto viši ton, sporiji tempo i širi intonacijski obrisi), potpomognut čarolijom varijacija govornih vrednota (varijacije tempa, ritma, intenziteta...), dodatno pobuđuje slušnu pažnju malog djeteta. Takav govor tijekom govorno-motoričkih igara "magnet" je za djecu usporena govorno-jezičnog razvoja.
7. Značenja riječi. Pokret se koristi i kao dodatno sredstvo u ovladavanju značenjima riječi i izgradnji pojmova. Kod djece usporena govorno-jezičnog razvoja taj proces može biti otežan i sa stanovišta razumijevanja riječi, a ne samo sa stanovišta njihove uporabe (zapamćivanja, jezičnog oblikovanja, izgovora...). To se odnosi na sve vrste riječi: imenice, glagole, pridjeve, prijedloge, brojeve...
8. Jezično izražavanje. Govorno-motoričke igre zapravo su mali stihovi i pjesmice u kojima su mnogi jezični i gramatički problemi djeci servirani "kao na tanjuru".

Dijete kao istraživač

Mala djeca svojstva predmeta otkrivaju diranjem, lizanjem, grickanjem, mirisanjem, kuckanjem, bacanjem na pod, promatranjem, osluškivanjem i sl. Djetetu je, dakle, potrebno bogato istraživačko iskustvo i zvuk riječi kojima se imenuju ta različita svojstva i obilježja. I dobro razumijevanje značenja pridjeva važno je bez obzira može li dijete već aktivno koristiti te riječi u svom govoru. Prosječan trogodišnjak razumije i govori većinu ovih riječi: *velik – malen, dobar – zločest, ružan – lijep, star – nov, tvrd – mekan, hladan – topao – vruć, mokar – suh, prazan – pun, prijav – čist, glasan – tih, ljut – veselo – tužan, brz, težak, nježan, gladan, žedan, umoran, pospan, budan, bolestan, visok, potrgan, strašan, kiseo*, itd. Čak ako dijete ima već 3

godine, a govori tek 20-ak riječi, razumijevanje značenja što većeg broja riječi, pa tako i pridjeva, bitno je za njegov spoznajni razvoj, važno za njegov pasivni rječnik i preduvjet za uporabu u govoru, jednoga dana.

Igrajmo se!

K ako, na primjer, pomoći djetetu (njegovom stalno učećem mozgu!) da iskoristi senzorički podražaj s ciljem lakšeg razumijevanja značenja riječi *tvrd* i "uvježba" uporabu te riječi?

Napravimo malu **govorno-motoričku igru!** Na primjer: tiho i polako sagните se u neposrednoj blizini djeteta (kao da ste na nekom tajnom zadatku...).

Kucnite tiho po svojoj bradi (4 puta, u ritmu slogova) govoreći: "TVRDA GLAVA."

Kucnite tiho po svojoj bradi (4 puta, u ritmu slogova) govoreći: "TVRDA BRADA."

Odjurite do vrata pa kucnite tiho po njima (4 puta, u ritmu slogova) govoreći: "TVRDA VRATA."

Zatim kucnite malo jače. Kad zaboli, opširno to prokomentirajte. Pozovite dijete da i ono kucka. Ako treba, pomozite mu da "namjesti" prste za kucanje. Dijete već ima senzorička iskustva od ranije. Vi mu ne otkrivajte ništa novo. Samo ga potičete da se ponovno malo igra kucanja (a djeca to vole) i uočiti pravilnost u ponavljanju riječi *tvrd*.

Sljedeći put ponudite djetetu svoju glavu da po njoj kucne. Kad vas kucne, možete "odgglumiti" kao da vas glava jako boli (od kucanja). Zatim priznajte da ste se šallli, pa nježno kucnite po djetetovoj glavici (4 puta) govoreći: "TVRDA GLAVA."

Međusobno, jedno - drugo, kuckajte po glavi. Pa po bradi. Pa zajedno odjurite i kucnite po vratima. Uvježbajte to kao malu cjelinu, igru u dvoje, popraćenu međusobnim kucanjem: "TVRDA GLAVA. TVRDA BRADA."

...pa trk do vrata: "TVRDA VRATA!!!"

Kuckajte po zidu, po stolu, po svemu u svojoj okolini. Spajajte po dvije riječi u rečenicu; pridjev i imenicu (*Tvrđ stol. Tvrđa koljena.* i sl.). Ako nešto nije tvrdo, recite: "NIJE TVRDO. NIJE TVRDO." Postavljajte pitanje: "KAKAV JE ZID?" Kasnije, dok dijete kucka po, recimo, prozoru, pitajte: "TVRDI PROZOR?"

"Tvrde" riječi

Sama riječ *tvrd* izuzetno je teška za izgovor. Sastoji se od samih konsonanata. "Zvuči" tvrđo! Kad se radi o sasvim maloj djeci, naš je zadatak da ih ohrabrimo da se upuštaju u istraživanje okoline, rukama i riječima. Ne tražimo bespri-

jekoran izgovor. U toj dobi to jednostavno nije važno. Usporedite riječ *tvrd* s riječju *mekano*...

O *tvrd*ći dijete saznanje dodirom, u ovom slučaju – kucanjem, putem osjeta koji se prenosi receptorima s njegovih prstića, zglobova, s glave, koljena.... ali i putem slušnih receptora, jer čuje zvuk - zvuk udarca svog prsta po tvrđo podlozi. Dijete istodobno vidi kako izgledaju predmeti koji su obično tvrđi. Pamti koji su to predmeti uvijek tvrđi (stolovi, prozori, vrata...). Kad je na podu tepih, ne čuje se kucanje, nije tvrđo, ne boli ako lupne...

A jabuka? Kakva je jabuka?

B itno je da djeca uče svim svojim osjetilima. Tu činjenicu obilato treba koristiti kad se radi o djeci usporena govorno-jezičnog razvoja ili o djeci koja iz bilo kojeg razloga otežano uče (djeca usporenog psihomotornog razvoja, djeca oštećena sluha ili vida i dr.). Što je veći broj osjetila uključen u doživljavanje, to je kvalitetniji senzorički unos, a time su i percepcija i pamćenje bolji. Još dok je dijete sasvim malo, svi koristimo riječi poput "*To fuji! To peci! To joj!*" i tome slično. Kasnije koristimo riječi "*Nije fino. Vruće je. Boli. Tvrđo je!*" i sl., a onda, prijevremeno, skratimo "priču" i odjednom počinemo dijete obasipati informacijama o boji predmeta. Tako se dogodi da trogodišnjak na pitanje "*Kakva je jabuka?*" odgovori "*Crvena.*", a na pitanje "*Kakva još?*" kaže "*Plava.*" jer misli da je rekao pogrešnu boju. Mi odrasli počeli smo zaboravljati na bazične doživljaje koje dijete ima kad zagrije jabuku pa smo prerano uveli boje "u modu". Zato imamo generaciju djece koja prerano bivaju "bombardirana" nazivima boja, slovima i brojkama, a koja u svom aktivnom rječniku nemaju izraze kojima bi opisali svoje temeljne senzoričke doživljaje, tj. osnovna svojstva nečega. Jer, ne zaboravimo, i nama odraslima, a ne samo trogodišnjacima, jabuka je, prvenstveno, fina. Kisela ili slatka, sočna, ponekad pretvrđa... I, naravno, nije uvijek crvena. Ja najviše volim slatke. A to su, najčešće, one žute. Ali moraju biti mekane i sočne... Prije svega, sočne! *

LITERATURA:

1. Ayres, A. J. (2002.): *Dijete i senzorna integracija*, "Naklada Slap"
2. Greenspan, S.I. (2003.): *Dijete s posebnim potrebama*, Ostvarenje d.o.o., Donji Vukovec
3. Rađe, R. (2002.): *Poticanje ranog govorno-jezičnog razvoja*, Foma, Zagreb
4. Stanić, V. I. Ljubešić, M. (1994.): *Jezik, govor, poezija*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb